

ضمیمه دوم مقاله «آغازی بر یک پایان تلخ!»

خلاصه مذاکرات جلسات اولیه

مجلس شورای ملی (دوره دوم)

مستند شماره ۱

رضاخان مستشارالدوله، معتمدالتجار، حاجى فاتحالملک، حاجى سيدنصرالله، ممتازالدوله،
وكيل الرعايا

کمیسیون این شعبه که به شعبه شش رسیدگی مینمایند؛ وزیرزاده، میرزا
حمدعلیخان، اقا شیخ اسماعیل

شعبة ششم: ذكاء الملك، ارباب كيحسن، ابوالقاسم ميزان، وكيل التجار،

صدق الممالك، حيدر ميرزا، دكتور امير خان، آقا شيخ اسماعيل، آقا شيخ رضا، آقا شيخ

محمدحسین یزدی، مؤتمن‌الملک

سه نفر اول معین شدند برای رسیدگی باعتبار نامهای شعبه یک

در خصوص حدود رسیدگی باعتبارنامه‌ها مذاکرات شد تیجه باکتریت این شد

که حد رسیدگی موافقت با قانون انتخابات و عدم وصول شکایت است و هر کمیسیون

اید رأی خود را نسبت یاعتبارنامهای که رسیدگی نموده به مجلس عرضه دارد درخصوص

تعیین سن مذاکره شد که در صورت احتیاج به تعیین چه قسم معین شود آیا باید در

خارج تحقیقات نموده و یا قول هر کس را نسبت بخود مقبول دانست گفته شد بهتر

بین این است قول هر کس را نسبت بسن خود قبول نمود مگر دلیل قطعی برخلاف او باشد

Digitized by srujanika@gmail.com

خلاصه مذاکرات مجلس شورای ملی
بتاریخ سه شنبه دوم ذی القعده سنه ۱۳۲۷

دو ساعت پغروب مانده با حضور شصت و یکتهریت مجلس تشکیل شد ابتدا در خصوص تعیین هیئت رئیسه مذاکره شد اکثریت براین شد که اولاً هیئت رئیسه سنی تعیین شده پس از آن مذاکره شروع شود و جناب آقای حاجی شیخ الرئیس ریاست سنی معین شدند و اقامیرزا اسدالله‌خان کردستانی و معززالملک و آقای غفاری و شیخ غلامحسین موافق معمول که از جوان‌ترین و کلاً هستند به سمت منشی گری تعیین شدند در خصوص تعیین هیئت رئیسه مذاکرات شد بعضی را عقیده این بود که باید قوراً دائمی انتخاب شود و برخی براین بودند که هیئت موقتی معین شود فعلاً و بعد از رسیدگی باعتبارنامه‌ها هیئت رئیسه دائمی معین شود و جمعی بر این بودند که هیئت رئیسه سنی ابقاء شود و بعد از رسیدگی باعتبارنامه‌ها هیئت رئیسه دائمی انتخاب شود بواسطه اختلاف آراء در هر سه فقره رأی گرفته شد اولاً درخصوص تعیین هیئت رئیسه دائمی با کثیریت آراء رد شد ثانياً درخصوص ابقاء هیئت رئیسه سنی و با تعیین هیئت موقتی رأی گرفته شد سی و سه رأی به تعیین هیئت موقتی داده شد. بیست و هفت رأی بر ابقاء هیئت سنی یک رأی امتناع داده شد چون تعیین هیئت رئیسه موقتی باکثیریت پذیرفته شد ورقه رأی منتشر شد و در مرتبه اول اکثریت تمام حاصل نشد. مجدداً ورقه رأی منتشر شد و جناب مؤتمن الملک باکثیریت تمام (۳۸) رأی منتخب شدند. برای است موقتی درخصوص تعیین نایب رئیس منفرداً ورقه رأی منتشر شد جناب مستشار‌الدوله باکثیریت نسبی (۳۷) رأی نایب رئیس اول و جناب نواب هم باکثیریت نسبی (۳۰) رأی نایب رئیس دوم انتخاب شدند و منشیان سنی ابقاء شدند درخصوص رسیدگی باعتبارنامه‌ها مذاکرات شد اکثریت آراء براین شد که عده و کلاً به شش شعبه قسمت شده هر شعبه رسیدگی باعتبارنامه‌های شعبه بعد نمایند و برای این رسیدگی هر شعبه یک کمیسیون مرکب از سه نفر از میان خود انتخاب نمایند و موافق صورت ذیل عده و کلاً قسمت شده و شش کمیسیون از میانه خود معین نمودند.

شعبه اول: آقای نواب، آقای معاضدالملک، آقای معززالملک، آقای اقامیرزا ابراهیم‌خان، آقای سیدحسین، آقای آقاشیخ ابراهیم زنجانی، آقای متصر السلطان، آقای عزالملک، آقای وحیدالملک، آقای غفاری

کمیسیون این شعبه که باید باعتبارنامه‌ای شعبه دویم رسیدگی نمایند: آقای نواب، آقای معاضدالملک، آقای معززالملک

شعبه دویم: وثوق الدوله، تقى زاده، صديق حضرت، دکتر اسماعيل خان،
آفاسيد محمد رضا، آقا ميرزا مرتضى قلیخان، فهيم الملک، حكيم الملک، اديب التجار،

حسنعلی خان

کمیسیون این شعبه که به اعتبار نامه های شعبه سیم رسیدگی مینمایند: تقیزاده،

وثوق الدولة، صديق حضرت

شعیه سیم: اسدالله میرزا، سلیمان میرزا، آقا سید جلیل، صنیع الدوله، مشیر الدوله،

لسان الحكماء، أقاميرزامحمد، شيخ الرئيس، أقاشيخ محمد، أقا ميرزا احمد

کمیسیون این شعبه که به شعبه چهار رسیدگی می‌نمایند: اسدالله میرزا، سلیمان

میرزا، آقا سید جلیل

شعبه چهارم: آقا میرزا محمد حادق، متین السلطنه، ناصرالاسلام، شیخ غلام حسین،

میرزا اسدالله خان، میرزا داودخان، هاشم میرزا، اقا شیخعلی، اقا سیدحسین، شیبانی

کمیسیون این شعبه که به شعبه پنج رسیدگی می‌نمایند؛ اقامیرزا محمدصادق،

متن السلطنه، ناصرالاسلام

شعبه پنجم: وزیرزاده، میرزا محمد علیخان، اقامیرزا اسماعیل نوبری حاجی میرزا

که موافقت نظامنامه و عدم شکایت مناطق صحبت اعتبارنامه‌ها است مشکوکین را چطور حکم می‌کنند باید مشکوکین در تحت مذاقه بیانند اغلب تصدیق کرده‌اند فاتح‌الملک بنده عرض می‌کنم بیش از هفت نفر مشکوک نیست. و اگر امروز بخواهیم باز هم معطل بشویم نمیتوانیم هیئت رئیسه دائمی را انتخاب نماییم ابوالقاسم میرزا گمان میکنم مشکوکین فعلاً باشند تا انتخاب آنها تصحیح شود حسنعلی‌خان مشکوکین باید موافق سایر قوانین بدون حق رأی و نطق حاضر شوند در مجلس و اشخاص که انتخابشان غلط است باید حاضر شوند رئیس گفته و کلاییکه مستخدم دولتند تا فردا از یکی از دو شغل استعفا میدهند و در مشکوکین هم فردا هیئت رئیسه رأی خود را پیش‌نهاد مجلس مینماید. وزیرزاده اشخاصیکه مستخدم دولت هستند اینجا حاضر نمی‌شوند و من گمان میکنم آقایانیکه شغل دولتی داشته‌اند و اینجا حاضر شده‌اند از شغل دولتی استعفا کرده‌اند. میرزا داودخان من روز پنجشنبه از شغلی که داشتم استعفا دادم اسدالله‌خان مقصود از اینکه وکیلی باید مستخدم باشد آن است که یکنفر هم مقنن و هم مجری نباشد مقصود فقط نداشتن وظیقه نیست تقی‌زاده خلاف قانون

اکتریت تصدیق نمودند درخصوص تشکیل مجلس علنی مذاکرات شد بالاخره این مذاکره محول به جلسه عصر چهارشنبه شد تلگرافات و مکاتیب راجعه به مجلس ارجاع به هیئت رئیسه موقتی شد. ساعت دو و نیم از شب تقریباً مجلس ختم شد. صورت مجلس فوق عصر روز چهارشنبه سیم در جلسه مجلس قرائت شد. جناب وکیل الرعایا دو اعتراض کردند هر دو بجا بود اول آنکه انتخاب ریاست جناب آقای مؤتممن الملک در کرت اولی به ۲۲ رأی بود و جون اکتریت تمام نبود مجدد ورقه قسمت شده در دفعه ثانی مطابق صورت مجلس ۳۸ رأی با اسم جناب معظم‌الیه بود و اکتریت تمام شد و اعتراض دوم آنکه نیابت جناب نواب هم به

این صورت مجلس صحیح است شهر ذی القعده سنه ۱۳۲۷

خلاصه مذاکرات مجلس شورای ملی بتاریخ روز شنبه سیشتم ذی القعده الحرام ۱۳۲۷

مجلس با حضور پنجاه و شش نفر دو ساعت و نیم به غروب مانده تشکیل شد. رئیس عنوان کردند که موضوع مذاکرات امروز خلاصه مذاکرات مجلس قبلی و قرائت تلگرافات واردہ و رایپورت کمیسیون‌های مأمور به رسیدگی به اعتبارنامه‌ها و تعین هیئت رئیسه دائمی است. خلاصه مذاکرات جلسه قبلی قرائت شد. پس از آن تلگرافات تبریک خارجه و داخله قرائت گردید. آنگاه به قرائت رایپورت کمیسیون‌های راجع به رسیدگی اعتبارنامه‌ها شروع شد. پس از قرائت رایپورت همچو مستفاد گردید که چهار نفر آقایان ذیل آقای شیخ الرئیس، آقای شیخ غلام حسین، آقای شیخ ابراهیم زنجانی و آقای حیدر میرزا چون اعتبارنامه ندارند نمایندگی ایشان پذیرفته نیست و شاهزاده سلیمان میرزا چون انتخابیان مطابق نظامنامه نبوده فقط انجمن نظار عراق ایشانرا انتخاب کرده بودند. لهذا وکالت ایشان هم پذیرفته نشد.

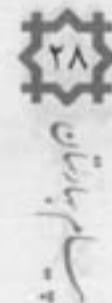
و آقای مرتضی قلیخان و آقای فاتح‌الملک و آقای فهیم‌الملک و آقای غفاری و آقای شیبانی هم که دارای اعتبارنامه صحیح بودند چون بعضی شکایات درباره انتخاب ایشان رسیده بود، لذا نمایندگی ایشان مشکوک و موقوف به تحقیق گردید. شاهزاده اسد‌الله‌میرزا هم اعتبارنامه‌شان صحیح بود ولی پذیرفتن نمایندگی ایشان موكول به استعفای از شغل دولتی گردید. پس از آن شروع به انتخاب هیئت رئیسه دائمی شد. جناب مستشار‌الدوله به موجب ۳۴ رأی باکتریت تameh به ریاست انتخاب شدند. جناب حاج سید نصرالله به ۲۵ رأی بسمت نایب رئیس اول و جناب ممتاز‌الدوله به ۲۷ رأی بسمت نایب رئیس دوم انتخاب شدند. جناب دکام‌الملک با ۳۸ رأی، معاضد‌الملک به ۲۵ رأی، معززالملک ۲۳ رأی و حسینقلیخان تواب ۱۷ رأی بسمت منشی انتخاب شدند. جناب وزیرزاده به ۲۰ رأی بسمت ریاست دفتر

منتخب گردیدند. بعد مذاکره در خصوص تعیین عده میاشرین به میان امده با اخراج قرار براین شد که موافق نظامنامه داخلی سابق مجلس عجالتا یک نفر انتخاب شود و آقای میرزا کیخسرو به ۱۷ رأی به میاشری منتخب شدند. پس از ختم انتخابات هیئت رئیسه جلسه آتیه به روز دو شنبه ۸ معین گردید و یک ساعت و نیم از شب رفته مجلس ختم شد... که مرتضی قلیخان گفتند رأی گرفته شود لسان الحکماء در هیئت موقعی نمی شود تقیزاده گویا شاهزاده اشتباه گردند در تحت ریاست هیئت موقعی باید رأی گرفته شود و کیل التجار نمیشود در مشکوکین رأی گرفت رئیس کمیسیونها رسیدگی کردند حال باید یک مجلس رأی بدهد و کیل الرعایا بنده محتاج بودم بدانم به چه رأی می دهم آنوقت رأی بدهم نماینده ای را که ملت انتخاب کرده قانوناً چطور مجلس می تواند رأی بدهد اگر درباره آنهای است که انتخابشان غلط بوده است نتیجه برای مجلس چیست رأی مجلس آنها را صحیح نمی کند رئیس در مشکوکین باید رأی گرفته شود ناصرالاسلام توضیح مقصود بنده گفته شد معاضدالملک بنده می خواستم عرض کنم در نظامنامه سابق ترتیب تقیش ذکر نشده است باید موافق ممالک متمنه عمل شود و به این ترتیب که کمیسیونها رسیدگی کرده اشخاصی که اعتبارنامه آنها صحیح است هیئت رئیسه دائمی را انتخاب نمایند. جمعی تصدیق گردند حاجی سید نصرالله آن روز مسلم شد

۱۳۲۷ ذی القعده سنه هشتم شمسی دو شنبه ۱۴ اکتبر

مجلس دو ساعت بغرروب مانده برپای است جناب آقای مستشارالدوله منعقد خلاصه مذاکرات روز شنبه را معاضدالملک قرائت کرد.

رئیس - خیلی تشکر و امتنان دارم از حسن ظن وکلا نسبت باین بنده و اینکه در این دوره ریاست مجلس مقدس شورای ملی که وظیفه مهمه و بزرگترین تکلیفی از تکالیف مجلس است باکتریت باین بنده محول گردیده و امیدوارم که بحوال و قوه الی، باندازه وسع و قوه خود در انجام وظایف مرجوعه بخود رعایت حقوق ملت و

۲۷

مذاکرات حضور میرزا میرزا

مذکور را مدت فریب نهاده بزیر خبر سنت را در پی معرفه خود مذکور را معرفه

را معاونه المدح فرامگو

میرزا — نع لر و ایندی دارم از خود خلخ و کلام نسبت بیشتر به اینکه علاوه

نایست تعبیر متعذر است از این که وظیفه همه و بزرگترین تصریح از تلاطف مذکور است

بیشتر به محترم کارهای داشته باشد و این کارهای محترم خواهد بود از این دفعه

مرحوم خواجه راعایت خودی مدت در وقت بیکو خوزرانی بتفاق آزاده از این

دکلار تعبیر سه سه رتبه رصد در کامرونی دو راه کارآفرینی کامرانی دلخواه

عیشه نه بزیر نیز از اخراج مسیر از رو طایف خوییم و چنانچه حالت

و از رفاقت این دوره که عضور نهاده از خوشان عازم تغذیه از بر تعبیر کار

اخیر ب سهیه نه در آن دکلار نبود که میکرو لکن سایر تأثیرات

از زمانی میتوان مطلع شد از این دفعه تغذیه تهیه از این دفعه

لارام بیور آن دکلار نهاده در غربیه و غربیه سلطاب اطبیکه بیهوده

کلمه کشی دلخواه خود را در نظر گیریم و بنده نع خوشیت ملیعه حکم عبور

و بین من بیهوده آن دلخواه خود را در نظر از مسیر رجیل را این آن دکلار نهاده

نه از این تأثیر نهاده این آن دکلار نهاده در مدت دلخواه از این دلخواه

و توکل از این دلخواه از این دلخواه میگردید که مذکور را بزیر میگردید

ادیب التجار — در خصوص غفاری گفتند سن ایشان قابل نیست (در خصوص

غفاری گفتند سن ایشان قابل نیست (گفته شد در رایورت که اسمی از سن ایشان

نشده است).

حسنعلی خان — خیلی باید تشکر کنیم که در اول مجلس میخواهیم خودمان را

قانونی کنیم و نکات قانونی را در نظر بگیریم و بنده خیلی خوشوقت میشوم که حکم

عمومی باشد بدون ملاحظه آن نکات قانونی را در نظر گرفته معمول و مجری داریم

آن اشخاصیکه اعتبارنامه ندارند تکلیفشن معلوم است اما آن اشخاصیکه اعتبارنامه در

دست دارند و بواسطه شکایات از آنها در وکالتان تشکیک شده است مجلس آنها را

بوکالت میپذیرد همانطور که مرقوم شده بود خیلی صحیح است بنده عرض میکنم

هنوز در مملکت ما، آن اخلاقی را که باید بیندازیم یعنی معنی مشروطیت واقعی را

یقینیم نفهمیدهایم افراد مردم هنوز ملت نشده اند باین معنی در همه جای دنیا

چون عادت کرده‌اند و سالهای است امتحانات کرده‌اند می‌دانند و اجرا داشته‌اند لذا می‌دانند

که همیشه اقلیت تابع اکتریت است ولی در مملکت ما ممکن نیست ششصد نفر درباره

یکنفر رای بدene و صد نفر درباره دیگری رای پدهد آنصد نفر بزیر خودشان حق

تصور می‌کنند و می‌خواهند رای آن ۶۰۰ نفر را متزلزل بنمایند و این را میدانم که

در همه جای دنیا این حق ساقط است و هیچ وقت اشخاصی که درباره کسی رای

نمیدهند راضی نیستند با آنکه اقلیت دارند و ممکن است که از طرف این اشخاص

همیشه شکایت بیندازد پس شکایت آنها را ما نمی‌توانیم مأخذ قرار بدهیم و اما در باب

(رایورت کمیسیون درباره نمایندگانی که انتخاب آنها قانونی و یا اینکه درباره آنها از

ولايات شکایت بمجلس رسیده بود قرائت شد اولاً حاجی شیخ الرئیس چون اعتبارنامه

ندارند قبول نمی‌شوند و ثانیاً شیخ غلامحسین انتخاب ایشان بقرعه شده و شعبه سیم

تصدیق صحبت انتخاب ایشان را نمایندگانی آغاز شد ایشان آنها را انتخاب کرد

اعتبارنامه ندارند و حیدر میرزا نیز اعتبارنامه ندارد و فاتح الملک و میرزا امرتضی قلیخان

و فهیم الملک و میرزا احمد خان شیبانی فخر الملک غفاری که فقط شکایت از ایشان

رسیده چون محل اعتنا نیست کمیسیون صحبت انتخاب ایشان را تصدیق می‌نماید و

لازم می‌داند درباره آنها از مجلس اخذ رأی نموده تا در جلسات حاضر شده در اموری

که مطرح می‌شود آراء خودشان را اظهار دارند.

و توکل الدوله — اسمی آنها را بخوانید.

رئیس — رایورت را ثانیاً بخوانید (ذکاء‌الملک رایورت را ثانیاً قرائت کرد).

رئیس — اسمی اقایانی که در رایورت ذکر شد و کمیسیون رأی مجلس را لازم

دانسته خوانده می‌شود تا رأی مجلس معلوم شود (در این وقت رأی دستی درباره آقا

میرزا امرتضی قلیخان و غفاری و شیبانی فهیم‌الملک گرفته شد).

رئیس — درباره غفاری و شیبانی اکتریت نمی‌بینم.

و توکل الدوله — درباره غفاری و شیبانی آراء متساویست

ادیب التجار — در خصوص غفاری گفتند سن ایشان قابل نیست (در خصوص

غفاری گفتند سن ایشان قابل نیست (گفته شد در رایورت که اسمی از سن ایشان

نشده است).

حسنعلی خان — خیلی باید تشکر کنیم که در اول مجلس میخواهیم خودمان را

عمومی باشد بدون ملاحظه آن نکات قانونی را در نظر گرفته معمول و مجری داریم

آن اشخاصیکه اعتبارنامه ندارند تکلیفشن معلوم است اما آن اشخاصیکه اعتبارنامه در

بوکالت میپذیرد همانطور که مرقوم شده بود خیلی صحیح است بنده عرض میکنم

هنوز در مملکت ما، آن اخلاقی را که باید بیندازیم یعنی معنی مشروطیت واقعی را

یقینیم نفهمیدهایم افراد مردم هنوز ملت نشده اند باین معنی در همه جای دنیا

که همیشه اقلیت تابع اکتریت است ولی در مملکت ما ممکن نیست ششصد نفر درباره

قرائت شود (دکاء الملک تلگرافات را مشعر بر تبریک از افتتاح یامضای ذیل قرائت کرد (از یزد سردار جنگ) (از اصفهان عبدالحسین) (از ساوه حکومت) (از رشت سردار معتمد) (از بندر جز عطاءالله) (از شیراز پیشکار مالیه و کیل‌الملک) (از ساری ابراهیم‌ابن عبدالله نوری) (از مازندران مجدد‌الملک) (از تبریز ستارخان) (از کاشان انجمن ولایتی) (از اصفهان آقای نجفی نقه‌الاسلام) (از نهادوند محمدحسن خان) (از رشت انجمن بلدی) (رقمه از اداره غرب وزارت جنگ رسیده بود که تلگراف معزالسلطان سردار محی‌اللطف و فرستاده بودند قرائت شد)

رئیس - برای آقای معززالملک مصیبی روی داده این است که این مختصر را نوشتهداند

(لایحه معزز الملک قرائت شد)

وئیس - درباره حرکت ایشان چه میغیرهاید؟

وزیرزاده - اگر چه وجود ایشان خیلی در مجلس برای ما لازم است لیکن پس از
وقوع این مصیبت معلوم است ایشان هم مجبورند یک رسیدگی بامورات خود بنمایند و
قاطعوناً مرخصی تا یکهفته با رئیس است و در مرخصی یک ماهه البته همقطواران محترم
با ایشان اجازه خواهند داد.

(در اینموقع (قرآن) بزرگ را برای قسم خوردن و کلا باطاق آوردن)
 یکمرتبه تمام حضار مجلسین برخاستند برخواسته با نهایت توقیر و احترام قرآن
 را زیارت کرده در بالای میزی که مقابل حجج الاسلام گذارده شده بود گذاشته بدوا
 جانب رئیس حرکت نموده در جلو میز قرآن نشست و قرآن را بوسیده و قسم نامه
 را که در قانون اساسی مقرر بوده قرائت نموده بالفاظ جلاله سوگند یاد کردند و سایر
 وکلا مرتقب یکنفر از طرف چپ یکنفر از طرف راست برخاسته بترتیب رئیس قسم
 بادو کردند.

عده حضوار و کلا (۶۵) نفر علمائی که بجهت قسم دادن تشریف اورده بودند
۱- آذای آقا سید عبید الله ۲- آقای اقامیرزا سید محمد ۳- آقا سید ریحان الله ۴- آقا

سیدعلی آقایزدی هـ صدرالعلماء عـ حاجی شیخ مرتضی ۷- حاجی شیخ عبدالحسین و غیره.

محلل، مقادیر، غروب ختم گردید.

خلاصه مذاکرات مجلس شورای ملی
۱۳۲۷ دوره روز سه شنبه نهم ذیقعده

مجلس پیا حضور بینجاه و چهار نفر یک ساعت و نیم بغروب مانده علنًا تشکیل شد. جناب رئیس فهرست مطالبی را که باید مطرح شود عنوان بعد شرحی راجع به خلیل محمدعلی میرزا و تصویب کمیسیون عالی نیابت سلطنت موقعی بحضور اشرف عظیم‌الملک فرمودند و خمناً دو ماده از قانون اساسی را که یکی راجع به تعیین نیابت سلطنت بود و دیگری مشعر بوده براینکه در غیبت مجلس سنا آراء مجلس شورای ملی مناط اعتبر است اظهار نموده تقریر داشتند که بایستی در خصوص انتخاب نایب سند شماره ۴

هزار دهانه میخواستند از این روش بپرسیم و با خصم
بهر یا هفده درصد پردازد که همان دفعه هزار دهانه
هزار دهانه را که باید سطح آن را میگردیده من میگذردند هزار دهانه
یک هزار دهانه باید سطح آن را میگردیده من میگذردند هزار دهانه
بیش از هزار دهانه باید سطح آن را میگردیده من میگذردند هزار دهانه
بیش از هزار دهانه باید سطح آن را میگردیده من میگذردند هزار دهانه
بیش از هزار دهانه باید سطح آن را میگردیده من میگذردند هزار دهانه

سن سایر جاها سن را ثبت دارند چراکه احصائیه دارند و تمامی نقوص را می‌دانند و اسامی را در دفاتر حکومتی ثبت کرده‌اند و می‌دانند فلان کس چند سال دارد و اشخاصی که (۳۰) سال دارند، کی‌ها هستند ولی در مملکت ما چطور می‌توانیم بگوییم فلانکس (۳۰) سال دارد یا فلانکس (۳۰) سال ندارد در حالیکه اداره احصائیه نداریم و اسامی و تعین سن در دفاتر دولتی خبیط نشده در این صورت بعقیده بتنه هنوز نمی‌توانیم در این موضوع هیچ مذاکره کنیم و رأی بدھیم.

حاجی محمد اسماعیل کاشف - در صورتی که باید منتظر شکایت قانونی شد فوراً کرده و فرستاده بودند فرات سد مجلس نمیتواند در رد یا قبول آنها رأی بدهد.

متین‌السلطنه - ان کمیسیون مخصوص در این باب تحقیق گردیده‌اند اگر رد شده است بنده ماتع نمی‌شوم اگر رد نشده است آن تکلیف دیگری خواهد بود.
 (ایحجه معززالملک قرائت شد)
 رئیس - درباره حرکت ایشان چه می‌فرمایید؟
 وزیرزاده - اگر چه وجود ایشان خیلی در مجلس برای ما لازم است لیکن پس از سیدحسین اردبیلی - اگر معلوم بشود که یکی از شرایط را فاقد بوده‌اند خود قانون د میکند.

وکیل الرعایا - عرض میکنم هر قسمی که قانون حکم کرد همان قسم درباره این
وکلا رفتار بفرمائید گویا نزدیکتر است بصلاح و سکوت آن اشخاصیکه شاکی هستند
درباره این دو نفر راجع است باینکه گویا یک نوع نفوذی داشتهاند در کاشان و از محل
باید تحقیق بشود آنوقت هر کس بحق خودش خواهد رسید.

یکمرتبه تمام حضار مجلسین برخاستند برخواسته با نهایت توقیر و احترام قرآن را زیارت کرده در بالای میزی که مقابل حجج الاسلام گذارده شده بود گذاشته بدوان جناب رئیس حرکت نموده در جلو میز قرآن نشست و قرآن را بوسیده و قسم نامه را که در قانون اساسی مقرر بوده قرات نموده بالفاظ جلاله سوگند یاد کردند و سایر وکلا برتریب یکنفر از طرف چپ یکنفر از طرف راست برخاسته برتریب رئیس قسم باد کردند.

عده حضوار از وکلا (۶۵) نفر علمائی که بجهت قسم دادن تشریف اورده بودند

۱- آقای آقا سیدعبدالله ۲- آقای آقامیرزا سیدمحمد ۳- آقا سید ریحان الله ۴- آقا باشد.

خلافه مذاکرات مجلس شورای ملی
مورخه روز سه شنبه نهم ذیقعده ۱۳۲۷
سیدعلی آقا یزدی هـ صدرالعلماء حاجی شیخ مرتضی ۷- حاجی شیخ عبدالحسین
و غیره
مجلس مقامن غروب ختم گردید

Hajji Sیدنصراء... - مطلب دوتا است یکی این که ما همگلف هستیم موافقت با
نظامنامه را آحاد و کلا ادارک کنند این مسئله ممکن نیست دیگر این که وصول شکایتی
نشده باشد و بروز مخالفت هم با نظامنامه نشده باشد یعنی صحبت و کالتستان مسلم
باشد آنهایی که شکایت از آنها ترسیده بود کنار گذاشته و آنهایی که اعتیاد فاتحه شان با
نظامنامه موافقت نداشت راجع بکمیسیون نمودیم و آن کمیسیون نتیجتاً تحقیقات خود
را رایپورت کرده و بمجلس فرستاده است و در مجلس قرائت شد بعد چون در مجلس
قرار گرفت مجدداً تحت مسدیگ، بود کمیسیون منتخب نمودیم از کمیسیون های شش

گانه از هر کمیسیون یک نفر رئیس داشت که شش نفر رسیدگی نموده و رای خود را بدهند این کمیسیون رئیس فهرست مطالبی را که باید مطرح شود عنوان بعد شرحی راجع به اطمینان خودش با آن کمیسیون است و نتیجه است در باب رأی آنها درباره آن وکلا والا غرض از رأی این نیست که وکیل را برای **غیروکیل** یا **غیروکیل** سلطنت بود و دیگری مشعر بوده براینکه در غیبت مجلس سنا آراء مجلس شورای اسلامی را بدهند.

ابوالقاسم میرزا - آنچه شکایت بود گفته شد درخصوص قلت سن جواب گفتند تاریخ من روی مهر من کنده شده و از آن رو سن من کافی است این را نتوانستیم بیذیریم و در خصوص شکایاتی که از ولایات میرسد گفتیم تا یک ماه دیگر به مجلس اظهار نمایند بعد از اظهار شکایت از روی آنها تکلیف معلوم می شود در صورتی که در طرف یک ماه شکایات نرسید مجلس آنها را بوقالت میشناسد.

وکیل التجار - این مسئله قابل این همه مذاکره نیست برای این که کمیسیون تکلیف ما را معین کرده است.

صتیع‌الدوله - اینکه نظامنامه نوشته می‌شود برای این است که تکلیف ما معین شود و در موقع رفع مخطورات و اشکالات را بنماید در نظامنامه مینویسد پس از انتخاب وکیل در آن محل تا یک‌هفته ممکن است انسخاصلیکه از آن منتخب شکایت دارند شکایت خود را بنمایند و حالا هم که بدو افتتاح مجلس است و یک ماه وقت از برای وصول شکایات هست پس حالا لازمست اینقدر در این باب مذاکره نشود و بهمن: حا مذاکره با ختم کنیم.

(عموم تصدیق کردند و مطلب در اینجا ختم شد)

رئیس - چون پاره تلگرافات از ولایات رسیده لازم است از برای اطلاع آقایان

و مأمورین خارجه مقیم ایران بیان داشتند آقای تقی‌زاده این نطق را به بیاناتی تایید کردند شاهزاده اسدالله میرزا شرحبی تشکر از زحمات و کلا و غیره کلا و کمیسیون فوق العاده و عالی هیئت مدیره اظهار نمودند آقا سید حسین اردبیلی ذکری از زحمات انجمن سعادت ایرانیان اسلامبیول و بعضی از جراید خیرخواه ایران خصوصاً جریده جبل‌المتن کلکته تقریر داشتند ادب التجار شرحبی از تشکر مساعدت‌های ایرانیان مقیم قفقاز خاصه بادکوبه و اهالی قزوین بیان نمودند وزیر زاده شرحبی تشکر از زحمات عموم حامیان آزادی و ترقی خواهان ملت عنوان نمودند و شاهزاده لسان‌الحكما در تأیید این مقال شرحبی منطق داشتند در سه فقره از تشرکرات مذکوره که یکی راجع به حضرات ایات‌الله آقای خراسانی و آقای مازندرانی و دیگری باقایان سردار و سalar ملی و سومی به آقایان سپهبدار اعظم و سردار اسعد بود از وکلای گرام رأی گرفته و مجلس بر یک یک از اوایل مذکوره متفقاً رأی داد. نیم ساعت از شب گذشته مجلس ختم شد و جلسه آتیه از طرف رئیس پروز پنجمینه دو ساعت پغروب مانده اعلام شد که حضرت اقدس آقای نایب‌السلطنه برای ذکر قسم بمجلس تشریف می‌آورند و پس از ذکر قسم در انتخاب اعضای کمیسیون پنجمگانه شروع خواهد شد.

بخشی از نطق‌های نمایندگان در این جلسه که به لحاظ اهمیت آن همراه با اصل سند (نسخه مکتوب نطق) در اینجا آورده می‌شود.

سلطنه رأى گرفته شود بدواناً معاخذالملک صورت مجلس روز دوشنیه را و ذکاءالملک تلگرافات و مکاتب واصله تبریک را قرائت نمودند سپس شروع بنتقسيمه اوراق برای اخذ رأى در نیابت سلطنت گردید و از ۵۴ ورقه رأى حضرت اشرف آقای عضدالملک بنابر ۵۱ رأى به نیابت سلطنت انتخاب شدند بعد جناب رئیس فرمودند بايستی شش نفر معین شده بحضور حضرت نایب السلطنه رفته از طرف مجلس نیابت سلطنت حضرت معظم‌الیه را ابلاغ دارد تعین اشخاص از طرف مجلس بجناب رئیس مفوض گردید و آقایان مفصله ذیل را معین فرموده مجلس تصدیق نمود:

آقای حاج سید نصرالله، آقای تقی‌زاده، آقای صنیع‌الدوله، آقای مشیر‌الدوله، آقای ممتاز‌الدوله، آقای وtoc‌الدوله بعد جناب رئیس شرحی از زحمات آقای نواب که در کمیسیون تصفیه اثاثه سلطنتی از بعد از خلع محمدعلی میرزا تاکنون متتحمل شده بود بیان فرمود و ضمناً اشعار داشت چون فعلاً که برای اتمام عمل آن کمیسیون وجود آقای نواب لازم است و خودشان بدون اجازه و استحضار مجلس اگراه در مداخله داشتند از مجلس استجازه شد مجلس بودن آقای نواب را در کمیسیون مذکور تصویب فرمود مجلس مقارن غروب ختم شده و جلسه بعد بروز چهارشنبه دو ساعت بفرووب مانده اعلام شد.

خلاصه مذکرات مجلس شورای ملی کشاورزی و علوم انسانی

۱۳۲۷ ذی القعده دهم شنبه چهارم روز مورخه

مجلس يک ساعت و نیم به غروب مانده با حضور پنجه و دو نفر علناً تشکیل شد صورت جلسه روز قبل را معاخذالملک قرائت نمود بعد رئیس شرحی در خصوص هیئت مأموره از طرف مجلس برای ابلاغ نیابت سلطنت و اظهارات و جوابیه حضرت اقدس نایب السلطنه دامت عظمة که همه دال بر همراهی و مساعدت با اساس مقدس مشروطیت و موقفیت انجام این عهده بزرگ بود بیان نمودند آنکاه شرح میسوطن تشکر از زحمات آیت الله تجف اشرف و خدمات عموم مجاهدین و احراری که در خارجه و داخله این مدت نسبت باساس مقدس مشروطیت بجای اورده و از بذل مال و جان دریغ نکرده عنوان نمودند. آقای تقیزاده نطق مفصلی تذکر نسبت بشهدای راه حریت و استقلال مملکت بیان نمودند بعد برتریب ذیل آقایان مفصله‌الاسلامی باشاره رئیس متناویاً شروع بنطق نمودند حاج سید نصرالله نسبت به حضرات آیات الله و حجج اسلام معاخذالملک در تأیید نطق حاج سید نصرالله آقای وثوق‌الدوله در ذکر غیرت‌مندان آذربایجان و آقایان سردار و سalar ملی شرحی تقریر داشتند ممتاز‌الدوله در تشکر از زحمات آقایان سپهبدار اعظم و سردار اسعد و عموم رؤسای مجاهدین و امرای ایل بختیاری نطق بیان داشتند. میرزا مرتضی قلیخان و میرزا ابراهیم‌خان در تأیید این نطق شرحی اظهار داشتند و کیل التجار شرحی از زحمات اردوهایی که بالفعل در صفحات اردبیل و آستارا و زنجان در تحت ریاست رؤسای خود مشغول خدمت هستند عنوان نمودند. آقای مشیرالدوله شرحی تشکر از هیئت‌های اروپا و تمایندگان

اسد الله میوڑا

اگرچه تشرکرات و اظهارات شافیه آقایان محترم جامع و متوجه تمام خدمتگذاران خیرخواهان این اساس سعادت بود لکن بنده طبقه مخصوصی از خادمین وطن را در نظر دارم که ذکر خصوصی آنها را در محضر نمایندگان ملت لازم میدانم البته در خاطر

مسنونه امداد

هر چند زن دن نیز نزد عرض نگزینست بعده منسخه این دن مین
که در هر دوست در آینه های سرمه طین داده اند که حقه هر دوست میرجید و با هر دوست
که نهاده میزدند رفعه اند تا هر دوست بفرزش بیان هست کن این هنر را
که نیز بخط جنبه صبح سید نظریه بعرض دلخواه مردم این مردم بعده
سفر روزه در خود نهاده اند و مربوط است به روزه و برویان های سعدن است
و مصروف سفر روزه نهاده اند و دیرم خود را به این دن مین
آن نظر سعدن در ایران هم کسب آن است درین قمع هر دوست
دیگرها را نهاده حضرت ایت از آن روزه نزد رازه را زدن را نهاده
بیان نهاده هر روزه هم مبارزه بهم برآورده بیان سرمه طین دن نهاده
پس مدعی و مسلط است در هر دوست هم مبارزه بهم برآورده بیان سرمه طین دن نهاده
پس پاکی بعده هر دوست هم مبارزه بهم برآورده بیان سرمه طین دن نهاده
زد آن روزه نهاده که نیز دن دنام مصروف را نزد روزه های دن نهاده
درین همروز داشته و در خود روزه لکه هم خود عرض سکم زنده های ایت از آن
نهاده همروز داشته و در خود روزه لکه هم خود عرض سکم زنده های ایت از آن

عموم آقایان همقطاران محترم است بعد از آنکه مرکز سعادت ملت منهدم گردید
جمعی از وکلای صدیق و پیشوایان راه حریت دچار مصائب جان فرسا و بیانات جان گذاشت
شده دسته ای بر سر دار شهادت رفته از قید رقیت رسته و بحیات جاودانی پیوستند
فرقه در غل و زنجیر استبداد باشد عذاب محبوس و از نجات حیات مأیوس هر
ساعت منتظر ورود جلادان سفاک و بدرود جان پاک بودند برخی دیگر از توفیقات
الله و مساعدت نوع پرستان از چنگال گرگان جانی در رویده و به زوایا و اطراف عالم
متواری شدند لکن هر یک حقوقی را که مدیون وطن بوده الحق با بذل مجاهدات
دلبرانه و تقدیم خدمات گرانبهای ادا نموده در مرکز آسایش اروبا قلوبشان بحدی مجذوب
و متوجه جان بازی برادران وطن خود بوده که پنجه از خوف و خطر عوادت نموده با سایر
اولاد ایران در مصاف و فداکاری شرکت کرده و خدماتی شایان نمودند جمعی دیگر در
بحبوحه استبداد ایام فترت هم مخاطره و اسارت را حقوق شمرده با نهایت شجاعت در
اعتلای اساس سعادت و لوای مشروطیت از بذل هیچ مجاهدت و جان بازی فروگذار
نکردند و همجنین پس از فتح طهران که تفک و شمشیر خدمت خود را انجام داده
نویت ثور و تدبیر رسید جمعی از سرداران ملت و اعاظم مملکت و عقلای قوم مجلس
عالی و کمیسیون فوق العاده هیئت مدیره تشکیل داده و مهم ترین اقدامات تاریخی
را که شایسته قدرشناصی و سیاست گذاری عمومی است انجام داده پادشاه مزدودی را
خلع و شاهنشاه مجوبيرا بجای او اختیار نمودند برای حركت شاه مخلوع برات القول
[ناخوانا] با نمایندگان دولتین متحابین منعقد نموده و سایر وسائل عزیمت ایشان را
فراهم نمودند، نایب السلطنه و هیئت وزرای ترقی خواهی که طرف وثوق و اعتماد
عاهدانه انتخاب کرده و در تسکین مملکت پس از انقلاب و جمع اوری ائمه سلطنت
که قسمت عمده آن [ناخوانا] یا بفروش یا سرقت رفته بودند اهتمامات کافیه نمودند
بالآخره فداکاریهای وکلا و سایر خدمتگذاران فوق الذکر را و همجنین اقدامات مربوط
اعضاء کمیسیون فوق العاده را شایسته ذکر و حق شناسی دانسته و برای آذای این حق
از هم مسلکان محترم که از بنده ابصر و اعلم اند تصدیق و همراهی می خواهم عربیش
خود را ختم و به ترجمه گفتار یکی از بزرگان اروپا می نمایم.

افتخار ابدی نثارشان باد

آن که در خور افتخارند
به خادمین وطن این ندا رسید رحمات
که افتخار و شرف تا ابد نثار شما است

مساعی جمیله که در رفع شباهات مترصد و مفسرین بر اسلام و قطع اساس ظلم و جور
که ایران و ایرانیان را فرا گرفته بود مبنی از فرمودند تشرکات صمیمه خود را بنم ملت
ایران تقدیر مینمایند و کوام نعمت وجود مسعود آن دو بزرگوار و تأییدات آنان را با کمال
تصریع از درگاه خدای متعال مستلزم مینماید.

معاضد الملک

اگرچه زبان این بند از عرض تشرک نسبت بمقام فتح قلاعی دن مین که
اینمد در تأسیس اساس مشروطیت و اعلای کلمه حقه اسلامیت مساعی جمیله و
مجاهدات نهایه مبنی از فرمودهند قاصر و عاجز از شرح و بیان است لکن این مختص
را محسن تأیید نطق جناب حاج سید نصرالله بعرض وکلای محظوظ من وصاطم، مذکور
بوده بعضی از ملل متعدد تصور میکردند مذهب اسلام مانع ترقی و جریان اساس
تمدن است و مخصوصاً بعضی از کتب منطبعه خارجه را دیدم که در باره ایران مینتویسد
مانع نشر تمدن در ایران همانا کتاب آسمانی آنهاست در این موقع اقدامات و اهتمامات
حضرات آیات الله آقای خراسانی و آقای مازندرانی مدخلهای بعلیمان ظاهر ساخت که
مبنای مذهب اسلام بر تشبیه مبانی مشروطیت و تأیید اساس تمدن و معدلت است
و در این مدت عوایق دیگری مانع پیشرفت این اساس بوده که هر وجدانی احساس
می کند پس به تشرکات صمیمه خود از آن ذوات مقدسه که رفع این اوهام متصوره
را از اذهان ملل عالم نمودند معرض داشته و در خاتمه کلام خود عرض میکنم زنده
باد آیت الله خراسانی پاینده باد حجۃ الاسلام مازندرانی.

آقای وثوق الدوله

امروز که بحمد... و حسن توفیقه مجلس شورای ملی درهای سعادت را بر روی آمال
ایرانیان گشوده و وکلای محترم به وظیفه قدرشناصی و حق گذاری نسبت به اشخاصی
که در راه مقاصد ملیه جانبازی و فداکاری کرده اند عطف نظر می فرمایند خد... ها و
فداکاری های اهالی آذربایجان و غیر تمدنان تبریز خصوصاً جنابان ستارخان سردار ملی
و باقر خان سالار ملی و اعضای انجمن ایالتی با جلوه هرچه تمام تر در پیشگاه نظر قدر
شناس مجلس شورای ملی که آئینه افکار ملت است مجسم و مرتم می شود.

نه تنها بر حسب ترتیب طبیعی تاریخی نامهای نامی آن یکه تازان میدان سعادت
مقدمه فهرست عظمت و عنوان کتاب استقلال ایران است بلکه اگر درسته آید و
مصابی که این از ادمدران در مدت یک سال مخصوصیت با آن ثبات قدم و صبر جمیل
مماشات فرمودند تامل شود مقام عالی آنها بر حسب تقدم ذاتی و رتبی نیز در مرکز دانه
مجد و شرف و در رأس مخروط تعالی و افتخار بر جسته و روشن می نماید.

بنده در تواریخ عالم این واقعه عبرت انگیز را کمتر دیده ام که مصابی و بلای با
این احاطه و استیلا برای امتحان جماعتی بی گناه توافق کند و مالکین امور و صاحبان
حکم که خود را مأمور آسایش و راحت عمومی می خوانندند قوای مجتمعه مسلکت را از
اصقاع بلد و اقطاع بعیده جمع کرده برای سوزاندن خرم هستی یک جماعت مظلوم

تشکر نامه مجلس (از محمد حاج سید نصرالله)

مجلس شورای ملی که نماینده قاطبه اهالی ایران است از پیشوایان دن مین
آیات الله فی الارضین مرحوم حاج میرزا حسین طهرانی قدس الله روحه الشریف و آقای
ملامحمد کاظم خراسانی و آقای شیخ عبدالله مازندرانی متع الله المسلمين بطول بقائهما
در اعلاه کلمه حقه مشروطه که مستلزم احیاء سنن اسلام و بقاء مملکت است و نیز در

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

مشیر الوله

و باین قدر قناعت نکرده برای اضمحلال و اعدام آنان از دزدان و راهزنان و حرامیان و غارتگران نیز استفاده کنند زنجرهای حیا و مرد را از دست و پای [ناخوانا] و حیوانات درنده بردارند فرقهای رحم و حیات انسانی را بشکنند گرگان آدمی صفت را (با فتراس) و دانع الهی دعوت نمایند و شهوت آنان را به خون بی گناهان تحریک کنند و بالجمله خروریات حیات و معاش را نیز از آن بی چارگان منع نمایند اما با مجرم این همه مصائب و تضییقات آن دیوانگان معشوق وطن و آن عاشقان معنی شرف و افتخار این خارهای مغیلان را مانع زیارت کعبه مقصود ندانسته رفته با ناخن و دندان [ناخوانا] تا نام خود را با خون پاکیزة شهدای وطن در کتیبه [ناخوانا] و صلابت ایران بزرگ ثبت نمایند.

بهترین شکر نعمت و گرامی ترین مزد خدمت این آزادمردان این است که اگر رنج بردند و تعب کشیدند و یک سال تمام هر بامداد باران های آهن و آتش و دشمنان انسانیت را با چهره گشاده استقبال کردند و اجساد طیب و طاهر [ناخوانا] خود از صدمه قحط و [ناخوانا] یا از آتش خلتم و عدوان در خاک و خون مشاهده کردند امروز به مبارکی و میمت تیر مقصود را از آفق مملکت طالع و دشمنان دیروزی ایران را از خاک پاک وطن آواره یا از نعمت هستی بی بهره بینند.

یک تسلی دیگر یا عطیه گرانیها تبرای آنها این است که امروز که مجلس شورای اسلامی به نیروی همت و مجاهدت آنها در کرسی عظمت و جلالت خود متمكن شده و ندای قدرتمندی ملت ایران را به گوش عالمیان می‌رساند به اتفاق تمام اعضا هم زبان و هم آواز از مساعی و اهتمامات آن غیرت مندان تشکر نموده رضامندی عموم ملت ایران را از آن نقوص گرامی، که مایه ترف و افتخار ایرانیاند اعلام نمایند.

بنده در خاتمه عرایض خود به مجلس پیشنهاد می‌نمایم که اگر حسیات عموم و کلای محترم در مراتب معروضه با بنده موافقی است سپاسگاهه که به عرض هیئت‌نامه متفق رأی بدهند از طرف مجلس ملی جنابان سردار ملی و سالار ملی فرستاد شودا مجلس سورای ملی جانبازی‌ها و قداکاری‌های جنابان ستارخان سردار ملی و پاقرخان سالار ملی و سایر غیرتمدنان تبریز را نخستین علت آزادی و خلاص ملکه ایران از قید اسارت و رقت ارباب ظلم و عدوان می‌داند و از مصائب و شدایدی که آن فوزتندان غیور وطن و سایر اهالی غیرتمدن آذربایجان برای تحصیل سعادت ابدی و تیکنامی ایران تحمل کرده‌اند، تشکرات صمیمی عموم ملت ایران را تقدیم می‌نماید.

177

مشیر الـدوـلـه

جلسه امروزی مجلس شورای ملی معنی اخلاقی مخصوص در بردارد که که در پن روز نمایندگان ملت مظلوم حسیات حق شناس و قدردانی یک ملت ایرانند که بعد از اطی بحران متهمی عهد تجذذب خود را شروع می کند. حس حق شناسی و قدردانی که در سرچشمه بین غل و غشن قلب یاک و وجдан (ضمیر صافی) جاری و ساری است یکی از حلیمات انجیه انسانی است که از از هر تعلق و متعلق از هر قیدی است نظر بین قاعده طبیعی در اینموقع که حسیات ملی ایران نسبت بذوی الحقوق وطن اظهار و وظیفه قدرشناصی ملت ایران تا اندازه که مقتنی این موقع است ادا میشود بر ما فرض است که اشخاص و هیئت های دیگر راهنم که در خارج مملکت ما هستند و احساسات نوع پرستی خودشان را نسبت بما کاملاً بمنصه ظهور رسانیده اند با خاطر اورده وظیفه سپاس گذاری و قدردانی خودمان را درباره آنها نیز ادا کرده باشیم مقصود بینده از اشاره مذکوره بزرگان و هیئت های محترمه اروپایی هستند که با مقاصد ملی ایرانیان همراه و از بدل مساعدت های مجذنه خودشان قو هیچ مورد دریغ نفرموده اند و بمصدق گفته حکیمانه شاعر بزرگ، زمانیکه عضو ایرانی (بنی آدم) دچار دردها و مصائب بوده انان از محنت ما، بی غم و آلم نبوده سهل است همدردی خودشان را بطور شایان کاملاً اظهار داشته اند.

همچنین پر ما فرض است که نسبت به نمایندگان محترم دول متحابه و
مأمورین خارجه که باقدامات نوع پرستانه خودشان چه در طهران و چه در ولایات جان
خیرخواهان وطن را محفوظ داشته وظیفه حق شناسی خود را بجای اوریم این است
که با کمال افتخار و شرف باین مجلس عالی که مظہر قوای فکریه و اخلاقیه وطن
ماسست پیشنهاد می کنم در صورتیکه، با بنده هم عقیده باشند مترجم احساسات ملی
گشته مرائب سپاس گذاری و قدرشناسی خود را نسبت بنمایندگان و مأمورین محترم

امروز که بحیله اور دین در قلم معاشر شد را در کارخانه ایجاد نمودند
که در آن دو ساعت چشم رنگیه قدر توان سرمه و چشم ایجاد نمودند
و فرمایه ایجاد نمودند که در این ساعت دو ساعت از این میان یک ساعت
میگذرد فیرم این تبره را ببعضی هر دو ساعت را در یک ساعت میگذرد
که آنها این تبره را ببعضی هر دو ساعت را در یک ساعت میگذرد

خارجه و بزرگان و هیئت‌های محترمه اروپایی یعنیه ظهور برساند.
زنده باد محبیین انسانیت پاینده یاد نوع برست

اقای ممتاز الدوله

هر چند برای سعادتمندانی که در راه حریت و آزادی مملکت بذل مساعی نموده وطن عزیز خود را از قید رقیت طالمان و جباران خلاصی پخشیده و خس و خار وجود اعوان ظلم و جور را از پیش بای ترقی و سعادت ملت برداشته از هیچ تشریفی گرانبهاتر و هیچ تشویقی لایق‌تر از همان مقصود گرامی که مطلوب بالات آنان بوده و در طلب آن رنجها بردۀ و جانبازی‌ها کرده اند مقصود نیست و همان خط نورانی که دست تقدیر در عنوان اسامی و ترجمة احوال این از ادمدان بر صفحه واقع رسم می‌کند بایه شرف و افتخار آنرا بر آن کرسی عالی که مقام انصار حریت است استوار می‌دارد. ولی این مسئله نیز مسلم است که مملکتی که در دامان تربیت خود این قبیل فرزندان نامی را پروریده است باید بوجود آنها افتخار کند و ملتی که در میان افراد خود این سرهای بلند و گردنگاهی افراخته را با یک حظ و شرف بیان ناشدنی تماساً می‌کند باید رفتار مردانه و کردار غیرتمدانه این برادران ریشه خود را وجهه نظر قدرشناسی و حقکناری قرار دهد.

پس هیچ شایسته‌تر از آن نیست امروز که نمایندگان ملت در مقام رسمی خود ممکن شده و نظر مظہریت تام ملتی اراده فرموده‌اند که شکرانه ملت را نسبت بذوی الحقوق و حامیان حریت ایران به تقدیم رسانند. حق تشکر و سپاس ملت را نسبت بحضرت سپهبدار اعظم و رؤسا و افراد مجاهدین و حضرت سراج‌الاسعف و امیراء و افراد ایل جلیل بختیاری چنانکه مقتضی مقام و در خور مساعی آنهاست اما تعابیر و برای تجلی و تجسم مجاهدات و فداکاری‌های این دو وجود مختص قاریع و قایع اخیره ایران را در نظر اورده مخصوصاً "تأمل فرمایند در کار حضرت سپهبدار اعظم بعد از خرابی کعبه امال ملت حرکت بجانب تبریز را با ازدواج استفاده بیانه الحولی نیات پاک خود قرار نمی‌داد و بعد از آنکه خیل ارباب [ناخوانان] با خیارات خود مساعد ندید از آنها کناره نمی‌جست و در خانه خود متنهض فرصت و منتظر دعوت احراز نمی‌نشست و در موقع دعوت آنرا اجابت نمی‌کرد و بالآخره پیش رو مجاهدین و احرار نمی‌شد و با احتمال خلف استقبال هزارگونه خطر نمی‌کرد بلکه حضرت سردار اسعد وقتی که شرح اسارت وطن و استغاثه مظلومین ایران را در ماهنی پاریس شنید از لاخت و تهمی صرف‌نظر نمی‌کرد و پسرعت برق و باد با ایرانیان نمی‌شتاب و پرادران و بنی اعلم و جوانان غائله و قبیله خود را بمعارزات اشقيا و جهاد فی سبل الله سوق نمی‌داد و جسدی‌های پاک آنها را در خون نمی‌دید امروز هشت نمایندگان ملت کم مظلوم طاکمبوث مطلعه ملیه هستند با این سهولت در این دلارالعاله چیز نمی‌کنند پس هر قدر ملت ایران بزیان نمایندگان خود این دو وجود بزرگ را بیشتر ستایش کند قدرشناصی و حقگذاری خود را بعالیان بیشتر ایات نموده و فرزندان ایران آنها ای انسان

بنابراین این بنده بمجلس پیشنهاد می‌نمایم که کل وکلای محترم در صرایب معروضه با بنده هم عقیده هستند تشرکنامه که نوشته شده است و بعرض من رسد متفقاً رأی بدھند که بحضرت سپهبدار اعظم و حضرت سردار اسعد از طرف مجلس ابلاغ شود.

صوات مذاكرات يوم بتحشته بازدهم ذي القعده سنه ١٣٣٧

مجلس یک ساعت و نیم قبیل از غروب در اطاق بزرگ متعدد شد در حالتی که
وکلا به دو صفت ایستاده بودند و روپروری و کلام آقایان علماء ایستاده بودند در این موقع
نایب السلطنه وارد شدند و در مرکز علمای اعلام تشریف برداشت و قرآنی را برداشته
(قسم خوردن) بعد از قرانت قسم‌نامه و قسم یاد کرده همان را امضا کردند و فرمودند
از خداوند متعال توفیق می‌خواهم که بتفضل او و نظر مرحمت و همراهی حضرت
حجۃ عجل الله فرجه و مساعدت شماها بطوریکه شایسته است در حفظ حقوق ملت و
انجام وظیفه خود ساغعی باشم.

(در این وقت مجلس ختم شد و در اطاق آیینه سه ربع قبل از غروب مجلس منعقد شد)

وکیل الرعایا - فرمودند قبول و عدم قبول استعفا از وظایف مجلس نیت صحیح است همچو اطیبهای که بعد از تجربیات زیاد پیدا شده ما باین زودی نصیحته دست از آنها برداریم و گمان می کنیم اگر اطیبهای مجلس هم باشد نمی توانند درست کار میکنند اطیبهای مجلس هم که درباره ایشان حاصل شود گمان می کنیم آنها هم با آن زحماتی که تحمل می کنند اگرچه مقام آنها عالی تر از این است که ما بخواهیم توسط یک شغل رسمی آنها را دچار بعض زحمات نماییم باز هم الته جون مملکت خودشان را محتاج و در تزلزل بینند تا اخرين وقت خودشان از اين زحمات تصور خستگی نمیکنند و همه قسم اقداماتی بهتر از آنچه کرد هاند میکنند تا اینکه انشاء الله اسباب سوارفرازی ما را بیشتر از اینها فراهم کنند

وئیس - استعفای این دو وجود محترم که یکی رئیس وزرا است و بمناسبت این که تا کابینه تشکیل نشود غالب امور ملت مختلف است مخصوصاً لوابح قانونی را میتوان گفت تا اندازه از هر چیز لازمتر است و بمناسبت این که عدم قبول استعفای ایشان از طرف نایب‌السلطنه رأی داده شده و از عرف مجلس اعلام قبول تایک اندازه تأکید شود و کابینه زودتر تشکیل یابد این بود که بنده لازم دیدم استعفای ایشان این حقوایت شود خصوصاً اینکه نایب‌السلطنه هم خواهش کرده بوده برای این بوده که اظهار شود همان قسم که نایب‌السلطنه قبول ننمودند مجلس هم قبول نخواهد کرد.

حسینعلی خان - در باب این دو وزیر محترم میتوانیم همین قسم ما هم استعفای

(در این وقت دکلمانک تلگراف را فراخواست کرد)

معاشر الملک - خلاصه مذا
اسدالله میرزا - نشکرات د
نشکرانی بود که در خصوص آ
مجلس نوشتہ شده ارسال شود
وحیدالملک - یک نکته معا
دنیس - فرق نمی کند این ح
ایشان که از مجلس نوشتہ ش
شود.
(در این موقع فراغت شد)

وئیس - سپهبدار اعظم و آقای سردار اسعد استعفای نوشته‌اند و خدمت نایب
السلطنه فرستادند ایشان استعفای این دو سردار را قبول نکردند و بمجلس فرستادند
که فرائت شوند.

(ذکار اسنک قرائت کرد) (که قبول و عدم قبول استخفا از وظایف مجلس است)

وفیس - صحیح است بواسطه اینکه حسن اعتماد ملت نسبت باین دو نفر وزیر
محترم بر عالمیان مکثوف شود این است که استعفا نامه را بمجلس فرستاده‌اند که از
طرف مجلس هم رأی ایشان هم در عدم قبول استعفا تأیید شده این کار غب ندارد
همینقدر بحضرت نایب السلطنه گفته شود همانطور که فرمودند از موافق رأی غالب

شماره ۶